

A KÜLFÖLDI MUNKAVÁLLALÓK STATISZTIKAI SZÁMBAVÉTELÉNEK KÉRDÉSEIRŐL¹

HÁRS ÁGNES

A cikkben a nemzetközi migrációs statisztikák adatgyűjtésének publikált eredményeit, valamint a hazai megfelelő adatforrások hasonló célokra történő alkalmazhatóságát vizsgáljuk. Arra keressük a választ, milyen tanulságokkal szolgálnak az uniós statisztikák, milyen forrásokat használnak az Európai Unió országai a nemzetközi vándorlási statisztikák összeállításához, azaz milyen információtartalma van a megfelelő forrásokra épülő statisztikáknak, adatközléseknek.

A nemzetközi vándorlást áttekintő statisztikák rendszerint megkülönböztetik az idegen állampolgárok beáramlásának és kiáramlásának számszerű bemutatását és a saját állampolgárok elvándorlásának adatait. A magyar statisztikai adatközlés is szolgáltat adatokat a nemzetközi vándorlásról, melyek a statisztikai publikációkban – évkönyvekben – is megjelennek. Elemzésünk két fontos részből áll: egyrészt a nemzetközi statisztikák módszertani áttekintéséből, másrészt a hazai publikációkban – a nemzeti évkönyvekben – megjelenő adatközlések áttekintéséből. Az alábbiakban a definíciós kérdések elkerülhetetlen tisztázását követően a nemzetközi statisztika által szokásosan használt adatforrásokat, azok lehetőségeit és korlátait tekintjük át, majd a Magyarországon munkát vállaló külföldiek szokásos statisztikai adatforrásait vesszük számba. Végül a megítélésünk szerint követendő statisztika kialakításához kívánunk néhány szerény javaslattal hozzájárulni.

Definíciós kérdések

Mindenekelőtt a „migráns” kategória célunk – a munkaerő-vándorlás számbavétele – szempontjából releváns definíciójára van szükség. Az adatok hozzáférhetősége, megbízhatósága miatt az elemzések jobbára csak a *legális* vándorlást veszik figyelembe, eszerint a valamilyen módon regisztrált (bejelentett, tartózkodási vagy munkavállalási engedéllyel rendelkező, menekültként nyilvántartott) külföldiek minősülnek migránsnak. Rendszerint tehát a *legális migrációról állnak adatok rendelkezésre*.

¹ A cikk az OTKA T 032783 .sz.: A nemzetközi migráció mérése c. kutatásának támogatásával készült.

A szokásos, az ENSZ által ajánlott hagyományos (ENSZ, 1976) definíció meglehetősen bonyolult módon határozta meg a nemzetközi vándorlókat, megkülönböztetve bevándorlókat (immigrants) és kivándorlókat (emigrants), és pedig négy-négy kategória szerint. A *bevándorlók* lehetnek: *a*) tartós bevándorlók (long-term immigrants); *b*) időszakos bevándorlók (short-term immigrants); *c*) időszakosan külföldön munkát vállaló, majd hazatérő állandó lakosok (short-term emigrants returning); *d*) nomádok. A *kivándorlók* pedig hasonlóképpen lehetnek: *a*) tartósan kivándorlók (long-term emigrants); *b*) időszakos kivándorlók (short-term emigrants); *c*) időszakos (egy évnél rövidebb) munkavállalás után távozó nem állandó lakosok (short-term immigrants departing); *d*) nomádok. A definíció általában *a tartósan, egy évnél hosszabb ideig külföldön tartózkodót* tekinteti vándorlónak.² A határ menti ingázók, továbbá az egy országba oda- és visszautazók minden kategória szerint hiányoztak a definícióból.³

A közelmúltban sor került az ENSZ korábbi definíciójának a felülvizsgálatára (ENSZ, 1998). A változtatás célja egyszerűbb és pragmatikusabb definíció megfogalmazása volt, ami az időszakos vándorlás mind fontosabb jelenségét is jobban, rugalmasabban veszi figyelembe. Eszerint *nemzetközi migráns* „az a személy, aki a szokásos lakóhelyét megváltoztatja” A „szokásos lakóhely” azt az országot jelöli, ahol az illető él, azaz ahol van lakóhelye, ahol a napi pihenőidejét tölti. Következésképpen nem tekintendő migrációnak az a mozgás, ami nem jár a szokásos lakóhely megváltoztatásával (üdülés, szabadság, rokoni vagy baráti látogatás, üzleti út, egészségügyi kezelés vagy zarándokút).⁴

A rövid idejű nemzetközi vándorlás súlyának, jelentőségének növekedése következtében az *új keletű* definíció külön veszi számba a rövid és a hosszú ideig tartó vándorlást. *Tartósan (long-term) vándorló* az a személy, aki a szokásos lakóhelyétől legalább egy évig (12 hónapig) távol van úgy, hogy a befogadó ország ténylegesen a szokásos lakóhelyévé válik. A *rövid-távú (short-term) vándorló* az a személy, aki a szokásos lakóhelyétől legalább 3 hónapra de legfeljebb egy évre (12 hónapra) van távol, eltekintve attól, ha az utazás célja üdülés, szabadság, rokoni vagy baráti látogatás, üzleti út, egészségügyi kezelés vagy zarándokút.

A fenti definíció a korábbiaknál nagyobb rugalmasságot ad a statisztika készítőinek. Egyrészt a korábbi, *állampolgárság szerinti* megkülönböztetés a sokkal pragmatistább „szokásos lakóhely” laza fogalmával cserélődött fel. Másrészt egyértelműen megkülönbözteti a definíció a tartós és a rövid ideig tartó vándorlást, ami különösen a munkavállalás számbavétele szempontjából rend-

² „Az egy országba bevándorló népességet tehát úgy definiáljuk, mint azon külföldön született személyek összességét, akik egy évnél hosszabban vannak jelen az országban.” (Oberai, 1993, 11. o.)

³ Vö. SOPEMI (1992) 123–130. o.; Oberai (1993) 10–15. o.

⁴ Ld. SOPEMI (2001).

kívül fontos. Nem tekinthetjük a statisztikai számbavétel szempontjából kizárólag az egy évnél hosszabb ideig tartózkodókat – azaz a tartós vándorlókat – a vándorlás kizárólagosan számba veendő szereplőinek. Természetesen még így is számos – a valóságos migrációs jelenséget figyelve fontos – migráns csoport kimarad a statisztikából. Így például definíciószerűen nem tartozik a migráció jelenségkörébe az ingázás, miközben a jelentősége nagy.⁵ A nem-legális munkavégzés pedig – a dolog természetéből fakadóan és technikailag érthető módon – kimarad a számbavételből, noha természetesen beletartozhat a definíció által leírt körbe, amennyiben nem ingázó jellegű.

Statisztikai adatforrások

A vándorlási statisztika – más adatforrásokhoz, így például a foglalkoztatottság, a munkaerőpiac adataihoz képest – viszonylag nehezen standardizálható, aminek oka, hogy kevés az olyan adatforrás, aminek *primér célja* a migráció számbavétele.

A migrációs statisztika szokásos forrását részben a *népességregiszterek* jelentik, amelyek egy sor más adminisztratív és statisztikai célt is szolgálnak. Ezért nehéz a regisztert oly módon alkalmazni, hogy az a nemzetközi sztenderdeknek megfeleljen. Az összehasonlítás a *tartózkodási* vagy *munkavállalási engedélyekre* épített adatok esetén hasonlóképpen problémás. Az adatok a migrációs rendszereket és a nemzeti kormányok migrációs politikáját tükrözik, és így nehéz harmonizált adatokat előállítani.

A nemzetközi migráció számbavételének és az összehasonlításnak további problémája, hogy esetenként *igen eltérő nemzeti definíciókra* és országonként eltérő gyakorlatra épül az adatgyűjtés. Ez jellemzi az OECD SOPEMI⁶ külföldi népességre és munkaerőre vonatkozó, egyébként legátfogóbb publikált nemzetközi vándorlási adatforrást. Így a viszonylag egységes formába rendezett, a migráns népesség és a munkaerő áramlását (flow) és állományát (stock) származási országonként számba vevő statisztika nem szükségképpen standardizált, az adatok tartalma igen eltérő (Oberai, 1993).

A *migrációs statisztikákban* szokásosan különválnak a *migráns népességre* és a *munkavállaló külföldiekre* vonatkozó adatközlés. A kétféle statisztika között sokféle átfedés van, de nem valósítható meg a kettő közötti egyértelmű megfeleltetés, összekapcsolás. Így a migráns népességre vonatkozó számbavétel tartalmazza a munkavállalók egy részét, miközben a munkavállalók egy másik része a munkavállalásról szóló statisztikákban sem jelenik meg.

⁵ Ezért is közlik külön egyes országok a statisztikáikban.

⁶A francia rövidítése alapján SOPEMI-nek nevezett statisztikai kiadvány (Trends in International Migration. Continuous Reporting System on Migration, 1976–2001) 25 éve ad évente áttekintést a vándorlás legfrissebb fejleményeiről.

Mielőtt a hazai munkaerő-migrációt tükröző (meglehetősen szegényes) statisztika lehetőségeit megvizsgálánk, áttekintjük a nemzetközi adatforrásokat. A migráció legátfogóbb nemzetközi statisztikáját az OECD készíti, és a számbavétel országoként eltérő forrásokra épít. Összevetve a külföldi munkavállalókra és a teljes vándorlásra vonatkozó statisztikákat azt látjuk, hogy az *adatok forrása, az adatokat szolgáltató intézmények is alapvetően eltérőek*. A migráns népesség számbavétele jórészt a *népességregiszterre*, illetve az *idegenrendészeti nyilvántartásra* épül: 15 európai OECD ország közül 6-ban a migráns népesség beáramlásának mérésére a *tartózkodási és munkavállalási engedélyek* összessége szolgál, 9 esetben pedig a *népességregiszter*. Az állomány számbavételére 19 ország közül 11-ben a *népességregiszter*, 5 esetben *idegenrendészeti vagy tartózkodási engedélyek* nyilvántartása szolgál, további 1 esetben pedig a *cenzus* és 2 esetben a *munkaerő-felmérés* (ld. 1. táblázat).

1. A teljes vándorlás statisztikai adatainak forrásai
Sources of statistical data on the entire migration

Ország	Migráns népesség állománya (stock)		Migráns népesség beáramlása (inflow)	
	Adat forrása	Adatszolgáltató	Adat forrása	Adatszolgáltató
Ausztria	Népességregiszter	Statisztikai Hivatal	n.a.	
Belgium	Népességregiszter	Statisztikai Hivatal	Népességregiszter	Statisztikai Hivatal
Cseh Közt.	Idegenrendészeti nyilvántartás	BM	n.a.	
Dánia	Népességregiszter	Statisztikai Hivatal	Népességregiszter	Statisztikai Hivatal
Finnország	Népességregiszter	Statisztikai Hivatal	Népességregiszter	Statisztikai Hivatal
Franciaország	Cenzus (25% minta)	Nemzeti Statisztikai és Közgazdasági Tanulmányok Intézete	Tartózkodási és munkavállalási engedélyek	Nemzetközi Migrációs Hivatal
Görögország	n.a.		Tartózkodási és munkavállalási engedélyek	Közrendvédelmi Minisztérium
Hollandia	Népességregiszter	Statisztikai Hivatal	Népességregiszter	Statisztikai Hivatal
Írország	Munkaerő-felmérés	Statisztikai Hivatal	Tartózkodási és munkavállalási engedélyek	Statisztikai Hivatal
Luxemburg	Népességregiszter	Központi Statisztikai és Közgazdasági Tanulmányok Szolgálat	Népességregiszter	Központi Statisztikai és Közgazdasági Tanulmányok Szolgálat
Magyarország	Idegenrendészeti nyilvántartás	BM	Idegenrendészeti nyilvántartás	BM
Nagy-Britannia	Munkaerő-felmérés	BM	Tartózkodási és munkavállalási engedélyek	BM
Németország	Népességregiszter	Szövetségi Statisztikai Hivatal	Népességregiszter	Szövetségi Statisztikai Hivatal
Norvégia	Népességregiszter	Statisztikai Hivatal	Népességregiszter	Statisztikai Hivatal

Ország	Migráns népesség állománya (stock)		Migráns népesség beáramlása (inflow)	
	Adat forrása	Adatszolgáltató	Adat forrása	Adatszolgáltató
Olaszország	Népességregiszter	BM	Tartózkodási és munkavállalási engedélyek	BM
Portugália	Tartózkodási engedélyek	BM		n.a.
Spanyolország	Tartózkodási engedélyek	BM		n.a.
Svájc	Népességregiszter	Külföldiek Szövetségi Hivatala	Népességregiszter	Külföldiek Szövetségi Hivatala
Svédország	Népességregiszter	Statisztikai Hivatal	Népességregiszter	Statisztikai Hivatal
Szlovák Közt.	Idegenrendészeti nyilvántartás	BM		n.a.

Forrás: Sopemi 2001 alapján.

A munkavállalók számbavételére viszont többségében a munkavállalási engedélyezés szolgál. A külföldi munkaerő beáramlására (flow) vonatkozó statisztika forrása 12 európai ország közül 10-ben a munkavállalási engedély, 2 esetben pedig a tartózkodási engedély. A külföldi munkaerő állományát (stock) mutató statisztika forrása 17 európai OECD ország közül 7 esetben a munkavállalási engedély, 4 esetben a munkaerő-felmérés, 2 országban a népességregiszter, 2 országban a tartózkodási engedélyek, 2 esetben pedig becslésre épül (vö. 2. táblázat).

2. A munkaerő-vándorlás statisztikai adatainak forrásai Sources of statistical data on the migration of workers

Ország	Adat forrása		Adatszolgáltató	
	Külföldi munkavállalók		Külföldi munkavállalók	
	állománya (stock)	beáramlása (inflow)	állománya (stock)	beáramlása (inflow)
Ausztria	1994-ig: <u>munkaváll. engedélyek</u> , 1994-től: <u>TB nyilvántartás</u>	munkavállalási engedély	Munkaügyi, Egészségügyi és Szociális Minisztérium	
Belgium	<u>becslés</u> : alkalmazottakra+munkanélküliekre+önfoglalkoztatókra	munkavállalási engedély	Fogl. és Munkaügyi Min.; Nemzetközi Foglalkoztatási Hivatal; Független Munkaváll. Nemzeti TB Intézete	Foglalkoztatási és Munkaügyi Minisztérium
Dánia	népességregiszter	munkavállalói tartózkodási engedély	Statisztikai Hivatal	

folytatás

Ország	Adat forrása		Adatszolgáltató	
	Külföldi munkavállalók		Külföldi munkavállalók	
	állománya (stock)	beáramlása (inflow)	állománya (stock)	beáramlása (inflow)
Finnország	Munkavállalási engedély	n.a.	Statisztikai Hivatal	n.a.
Franciaország	munkaerő-felmérés	munkavállalási engedély	Nemzeti Statisztikai és Közgazdasági Tanulmányok Intézete	Nemzetközi Migrációs Hivatal
Hollandia	becslés:	n.a.	Statisztikai Hivatal	n.a.
Írország	munkaerő-felmérés	munkavállalási engedély	Statisztikai Hivatal	Munkaügyi Minisztérium
Luxemburg	munkavállalási engedélyek	munkavállalási engedély	Általános Társadalombiztosítási Felügyelet	
Magyarország	munkavállalási engedélyek	munkavállalási engedélyek	Munkaügyi Minisztérium	
Nagy-Britannia	munkaerő-felmérés	munkavállalási engedélyek	Foglalkoztatási Hivatal	
Németország	munkaváll. engedélyek	munkavállalási engedélyek	Szövetségi Munkaügyi Hivatal	
Norvégia	népességregiszter	n.a.	Statisztikai Hivatal	n.a.
Olaszország	munkavállalási engedély	munkavállalási engedélyek	Statisztikai Hivatal	Munkaügyi Min. és Statisztikai Hivatal
Portugália	munkavállalói tartózkodási engedéllyel	n.a.	Belügy-minisztérium	n.a.
Spanyolország	munkavállalási engedélyek	munkavállalási engedélyek	Munkaügyi és Társadalombiztosítási Minisztérium	
Svájc	tartózkodási engedély	tartózkodási + engedély	Külföldiek Szövetségi Hivatala	
Svédország	munkaerő-felmérés	n.a.	Statisztikai Hivatal	n.a.

Forrás: lásd 1. táblázat.

A munkaerő-vándorlás elvileg lehetséges statisztikája

A fenti áttekintésből nyilvánvaló, hogy a munkaerő-vándorlás statisztikájához nem elegendő az idegenrendészeti regisztráció alapján történő nyilvántartás. A munkavállalási engedélyek viszont a külföldi munkaerőnek csak korlátozott részét ölelik fel. A külföldiek munkavállalásának számbavételéhez további statisztikai adatforrások használatosak. Ezen belül is a munkaerő migrációját áramlás (flow) és állomány (stock) formájában egyaránt számba kell vennünk, éspedig a be- és ki-, illetve visszaáramlásokat is tekintetbe véve. A 3. táblázatban a munkaerő-vándorlás számbavételének lehetséges adminisztratív, illetve

statisztikai forrásait vesszük számba. (Ennek forrása az ENSZ Nemzetközi Munkaügyi Hivatala – az ILO – kutatása a munkaerő-migráció statisztikájának fejlesztése-jobbitása céljával, *Hoffmann-Lawrence*, 1996.)

3. *A munkaerő-vándorlás adminisztratív és statisztikai adatforrásai*
Statistical bases of administrative and statistical data
on the migration of workers

Lehetséges adminisztratív adatforrások	Lehetséges statisztikai adatforrások
<i>Migráns munkaerő beáramlása</i>	
Új belépés /bevándorlási vízum	Háztartási felvételek
Új munkavállalási engedély	Vállalati felvételek
Belépés regisztrálása a határon	Határstatisztika
Illegális határátlépők becslése	
Új menedékkérők és menekültstátuszt megkapók	
Népességregiszterbe történő új bejelentések	
Új bejelentések az adó és TB intézményekhez	
<i>Migráns munkaerő kiáramlása</i>	
Új kilépés/kivándorlási vízum	Háztartási felvételek
Új munkavállalási engedély külföldön	Vállalati felvételek
Speciális biztosítási rendszerek új tagjai	Határstatisztika
Toborzóirodák jelentése	Fogadó országok statisztikái
Egyéb adminisztratív források	
<i>Migráns munkaerő állománya</i>	
Belépés/bevándorlási vízum állománya	
Munkavállalási engedélyek állománya	
Illegális külföldiek becslése	
Menedékkérők és menekültstátuszt megkapók állománya	
Népességregiszter	
Adó- és TB regiszter	
Toborzóirodák jelentése	

Forrás: *Hoffmann-Lawrence* (1996) alapján.

A *beáramló migráns munkaerőről (inflow)* lehet a legegységesebb statisztikát készíteni, az országok ugyanis minden esetben korlátozni, vagy legalábbis kontrollálni igyekeznek az országukba belépőket. A fentebb felsorolt források felhasználásával a beáramló munkaerőről a legteljesebb információt oly módon lehetne szerezni, hogyha olyan adatgyűjtésre kerülne sor, amelyik a regisztrációt összekapcsolná a kibocsátott vízumokkal és munkavállalási engedélyekkel, kombinálva ezt a határregisztráció adataival, ami az illegális külföldi munkavállalók létszámának becslését is tartalmazná. Azokban az országokban, ahol a

megfelelő intézmények hatékonyan működnek, ezek az információk kiegészítendőek vagy összehangolandóak a népességregiszterbe, az adó- és társadalombiztosítási nyilvántartásba újólá bekerültekkel. A beáramlás fentebbi forrásokra alapozott statisztikájának az érvényessége korlátozottá válik abban az esetben, hogyha egy országban az illegális külföldi munkavállalók aránya magas. Ekkor csupán a beáramlás rövid távú általános változásairól és bizonyos külföldi munkavállalói csoportok beáramlásáról kaphatunk érvényes becslést, és pedig azokéról, akik esetében nem okoz gondot a regisztrálás, s ezért nem is kívánnak az országba regisztrálás nélkül bejutni, és ott munkát találni.

A *kiáramló migráns munkaerő* számbavétele sokkal aggályosabb. Mindenekelőtt a kormányok nem szívesen ellenőrzik a területükről kilépőket, és ez meglehetősen költséges is. A lehetséges kilépési pontok nagy száma miatt a számbavétel drága, ami – még mintavétel esetén is – kérdésessé teszi, hogy megéri-e a ráfordított költségeket. Különösen azt is figyelembe véve, hogy az országból egy adott pillanatban/időszak alatt kilépők száma nagyon nagy lehet a számbavétel szempontjából lényeges népességhez képest. A kilépések adminisztratív számbavételének egyike sem bizonyul megbízhatónak Bizonyos munkavállalói csoportok esetében elképzelhető, hogy a kiáramlást nyomon lehet követni, pl. toborzóirodák, speciális biztosítási rendszerek révén. Adatfelvételek is szolgálhatnak eredménnyel, de csak abban az esetben, hogyha erre politikai támogatottság és megfelelő adminisztratív kapacitás is rendelkezésre áll. A kivándorlási statisztika az úgynevezett tükörstatisztikák – a más országokba belépők számbavétele – révén készíthető el a legmegfelelőbbben.

A *külföldi munkaerő állományának (stock)* számbavétele számos bizonytalansággal jár. Egy korábbi T-1 időpont migráns munkaerő-állománya és az azóta történt változások (be- és kiáramlások) módszerével számított T időpontbeli migráns munkaerő-állomány becslése esetén a korábbi időpont megbízható állomány nagysága és az áramlások számbavétele egyaránt hibalehetőséget rejt magában. A számbavétel másik lehetősége az, hogy egy adott pillanatban a teljes állományt (vagy ennek megfelelő mintavétellel becsült részét) vizsgáljuk meg. A teljes népesség számbavétele meglehetősen sok nehézséggel jár, míg a mintavétel esetén a mintába eső esetek elemszáma lesz túl alacsony ahhoz, hogy megfelelő statisztikai elemzés forrásául szolgáljon. A migráns munkaerő állományának egyetlen megvalósítható költségű, rendszeres (éves) statisztikai adatgyűjtése az adminisztratív forrásokból – népességregiszter, vízum és munkavállalási engedélyek – nyerhető, a helyi irodák együttműködése és a megfelelő teljesítés folyamatos ellenőrzése mellett. Még ideális esetben is azonban csak azok a csoportok tartoznak bele a regiszterbe, akiről van adminisztratív adatgyűjtés. A megfelelő alternatív lehetőség a rendszeres háztartásfelvételben feltett kérdés a külföldi munkavállalók állományáról, amit időszakonként részletező blokkok tesznek mélyebb elemzésre alkalmassá.

Az OECD adatgyűjtése és az ILO ajánlása mellett az Európai Unió is előírta tagországai számára, hogy meghatározott szempontok szerint gyűjtsenek statisztikai adatokat az országukban dolgozó külföldi munkásokról.⁷ A statisztika az Unióból, illetve harmadik országokból származó külföldi munkaerő állományát és az Unió területére új belépőként harmadik országból érkezők első munkavállalását hivatott bemutatni. Az EU országok évente egyszer a „szokásosan elérhető különféle adatforrások, különösen a társadalombiztosítási adatok, népszámlálás, munkaadói adatszolgáltatásra épülő statisztika, vagy munkavállalási és tartózkodási engedélyek” felhasználásával készítene statisztikát, és pedig meghatározott adatokat gyűjtenek össze. Nevezetesen az illető országban dolgozó más tagállamok, illetve harmadik országok polgárainak számát, és az Unióba újonnan belépők első munkahelyét, állampolgárság, nem, kor, a tevékenység ágazati vagy szakmai besorolása valamint régió szerint.

A Magyarországon munkát vállaló külföldiek statisztikája

A továbbiakban a kiadványokban publikált hazai adatgyűjtést vizsgáljuk meg. Egyrészt a KSH hivatalosan megjelent kiadványaiban találkozhatunk a vándorlásra vonatkozó adatokkal, másrészt a munkavállalási engedélyezésről készített összeállításokban.

KSH nemzeti évkönyvek

A KSH évente megjelenő nemzeti évkönyvében, a „Magyar Statisztikai Évkönyvben” a nemzetközi vándorlás nyolcvanas-kilencvenes évek végén megindult folyamatát kevéssel követve a kilencvenes évek eleje óta jelennek meg a nemzetközi vándorlásra vonatkozó adatok. A nemzetközi vándorlásra vonatkozó adatok az évkönyvben a „Népesség, népmozgalom” fejezet keretében kapnak helyet. Az adatok forrásául az évkönyv a Belügyminisztériumot jelöli meg, a közölt adatok pedig a Magyarországra bevándorló, Magyarországról kivándorló, illetve a Magyarországon tartózkodó külföldi állampolgárookra, azaz a *tartósan, egy éven túl tartózkodó migráns népességre* vonatkozó, idegenrendészeti nyilvántartásból származó adatok.

A részletesebb vándorlási adatok a „*KSH demográfiai évkönyvben*” szerepelnek, az évkönyvben szereplő adatok a demográfiai évkönyv részletesebb adataiból származó válogatások. A demográfiai évkönyvben szereplő táblázatok is kizárólag az egy évnél hosszabb ideig tartózkodó népességre vonatkoznak, azaz az országba bevándorló, kivándorló, itt tartózkodó és a magyar ál-

⁷ Council Regulation (EEC) No 311/76 of 9 February 1976.

lampolgárságot kapott külföldiek adatait tartalmazzák. Az adatok forrása az évkönyvhöz hasonlóan a BM. Az adminisztratív célból gyűjtött adatok számbavétele és publikálása során rendszeresen vetődik fel az inkonzisztencia, az adatok összehasonlíthatóságának, az egymást követő évek adataiban megfigyelt ellentmondásnak a problémája. Ezért a 2001-ben megjelent évkönyv már megjelöli a közölt adatok pontos forrásának időpontját is. Eszerint 1994-ig a Belügyminisztérium Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal (BM–BÁH) külföldiekre vonatkozó nyilvántartásának 1996. december 31-i állapota, 1995-től a BM–BÁH külföldiekre vonatkozó nyilvántartásának 2001. január 1-jei állapota. A két időszak adatai pedig idősorosan nem hasonlíthatók össze. Kevésbé problémás a magyar állampolgárságot kapottak számbavétele, melynek alapja a Belügyminisztérium Központi Adatfeldolgozó, Nyilvántartó és Választási Hivatal adatállománya. A magyar állampolgárok kivándorlásának alapjául a fogadó országok statisztikai adatközlései, az ún. tükörstatisztikák szolgálnak.

Az alábbiakban áttekintjük, milyen részletes adatokat közöl a demográfiai évkönyv. Az adatok összefoglaló, részletes és területi bontásban mutatják meg a nemzetközi vándorlást (lásd 4. táblázat).⁸

*4. A KSH Demográfiai évkönyvben szereplő migrációra vonatkozó adatok
Data on migration in the Demographic yearbook of the
Central Statistical Office*

Beáramlás (inflow)

A bevándorló külföldi állampolgárok	korcsoport és nem szerint
A bevándorló külföldi állampolgárok	állampolgárság szerint
A bevándorló külföldi állampolgárok	foglalkozási főcsoport szerint
A bevándorló külföldi állampolgárok	állampolgárság és korcsoport szerint
A bevándorló külföldi férfiak	állampolgárság és korcsoport szerint
A bevándorló külföldi nők	állampolgárság és korcsoport szerint
A bevándorló külföldi állampolgárok	állampolgárság és családi állapot szerint

Kiáramlás (outflow)

A kivándorló külföldi állampolgárok	korcsoport és nem szerint
A kivándorló külföldi állampolgárok	állampolgárság szerint

Állampolgárság

Magyar állampolgárságot kapott személyek	korcsoport és nem szerint
Magyar állampolgárságot kapott személyek	előző állampolgárság szerint
Magyar állampolgárságot kapott személyek	előző állampolgárság és korcsoport szerint, 2000
Magyar állampolgárságot kapott személyek	előző állampolgárság és családi állapot szerint, 2000
Magyar állampolgárságot kapott személyek	korcsoport, családi állapot és nem sze-

⁸ A definíciókat a mellékletben közöljük.

	rint, 2000
Állomány (stock)	
Magyarországon tartózkodó külföldi állampolgárok	korcsoport és nem szerint
Magyarországon tartózkodó külföldi állampolgárok	a belépés éve, nem és korcsoport szerint
Magyarországon tartózkodó külföldi állampolgárok	állampolgárság és korcsoport szerint
Magyarországon tartózkodó külföldi állampolgárok	állampolgárság és a belépés éve szerint
Magyarországon tartózkodó külföldi állampolgárok	Állampolgárság, nem és a belépés éve szerint
Magyarok külföldön	
Magyar állampolgárok	állománya egyes európai országokban
Magyar állampolgárok	kivándorlása egyes európai országokból
Magyar állampolgárok	bevándorlása egyes európai országokba

Forrás: KSH Demográfiai évkönyv.

A hazai adatgyűjtés forrásai, módszere, a továbblépés lehetőségei

Az adatok ismeretében mindenekelőtt az a kérdés vetődik fel, mennyire felel meg a munkavállaló külföldiekre vonatkozó hazai statisztikai adatgyűjtés céljainak a jelenlegi adatok forrását jelentő BM nyilvántartás, illetve van-e más, céljainkat jobban szolgáló adatforrás. Egyéb nyilvános publikációkban megjelenő, munkaerő-migrációra vonatkozó adatokról keveset tudunk. A munkavállalásra vonatkozó adatokkal a munkaügyi adminisztráció, a Foglalkoztatási Hivatal rendelkezik, részben manuálisan feldolgozott formában, ezek rendszeres publikálására korlátozottan és szerény feldolgozottsági szinten kerül sor.⁹

A nemzetközi gyakorlatban szokásos, a külföldiek munkavállalását bemutató statisztikák fenti áttekintése alapján úgy tűnik, különválnak a külföldi munkavállalók és a migráns népesség számbavételére szolgáló adatok forrása, és az adatszolgáltató szervezetek is (vö. 1., 2. táblázat). Míg az előbbit gyakran a munkaügyi tárca, esetleg az illető ország statisztikai hivatala szolgáltatja, addig az utóbbi forrása az idegenrendészet, belügyminisztérium, népességnyilvántartás adatbázisa. Feltételezhető, hogy a BM idegenrendészeti nyilvántartása Magyarországon is csak igen korlátozottan felel meg annak a feladatnak, ami a munkavállaló külföldiek jobb statisztikai számbavételét szolgálja.¹⁰

⁹ A KSH megjelenés alatti új kiadványában áttekinti a nemzetközi migrációs folyamatokat Magyarországon 1990–2000 között. Ez az első olyan publikált kiadvány, ahol a munkavállalási engedélyek statisztikája publikálásra kerül.

¹⁰ Az OECD magyar levelezője is hasonlóképpen járt el: a migráns népesség állományát és beáramlását a BM idegenrendészeti nyilvántartásából, a külföldi munkavállalókat a mun-

A külföldiek munkavállalásának számbavételére nálunk rendszerint a munkavállalási engedélyek szolgálnak. A munkavállalási engedélyek alapján készült statisztika adminisztratív eljárásnak – a munkavállalás kötelező engedélyhez kötésének – mellékterméke.

A munkavállalási engedélyek alapján készült statisztikák tehát a külföldi munkavállalók több, egyértelműen körülhatárolt csoportját *nem* tartalmazzák. A szabályozás egyrészt számos csoport számára felmentést ad, az erre vonatkozó szabályokat a mellékletben mutatjuk meg. Így mindenekelőtt 1. a törvényben meghatározott, lentebb felsorolt bevándorló és letelepedett, valamint menekült külföldi állampolgárok csoportját, továbbá 2. bizonyos – az idézett, SzCsM rendeletben felsorolt – mentességet élvező speciális munkavállalói csoportokat. Kívül marad a munkavállalói engedélyezés hatókörén, továbbá 3. az önfoglalkoztatók, egyéni vállalkozók köre, noha a vállalkozások nem ritkán éppen a munkavállalási engedélyezés nehézségeit hivatottak megkerülni. Végül – értelemszerűen – 4. a külföldiek nem-legális foglalkoztatását sem tükrözi a munkavállalási engedélyek alapján készült statisztika.

A munkavállalási engedély, mint statisztikai adatforrás

Azokról a külföldiekről, akik az engedélyezés hatálya alá tartoznak, viszonylag bőséges adatok állnak rendelkezésre a statisztikai adatszolgáltatás céljára. Mind a belépések, mind az engedélyek adott időpontban érvényes állománya feldolgozható. Az engedély iránti kérelmet a foglalkoztató nyújtja be, az adatok tehát a munkaadóra (munkahelyre) vonatkozó pontos információkkal (ágazat, TB szám) is szolgálnak. Hasonlóképpen, a munkavállaló szakképzettségét igazolni kell, az tehát nem egyszerű beválláson alapul. Az engedélyekben összegyűjtött adatokat az 5. táblázatban tekintjük át.

5. Munkavállalási engedélyekből gyűjthető adatok
Data to be collected from the permits of work

Munkaadóra (munkahelyre) vonatkozó kérdések

Foglalkoztatás helye	A foglalkoztatás szerinti munkaügyi központ – megye (kivéve a több megyére kiterjedő foglalkoztatás esetét, ekkor vagy a munkáltató székhelye, vagy a foglalkoztatás megkezdésének helye)
Foglalkoztató neve	
A foglalkoztató címe	
Adószáma	
Törzsszáma	TB szám
Ágazati besorolása	TEÁOR szám

Foglalkoztatandó külföldre vonatkozó kérdések

Név	
Anyja neve	
Születési hely	
Születés dátuma	
Családi állapot	
Állampolgárság	
Iskolai végzettség	
Szakképzettség	Szakképzettséget igazoló okirat kötelezően csatolandó

Külföldi által ellátandó tevékenység, munkakör

Munkakör megnevezése	
Szükséges szakképzettség	
Tevékenység részletezése	
Foglalkoztatás helye(i)	
Heti munkaidő	
Várható kezdet/vég	
Várható bérezés	Személyi alapbér, illetmény, díjazás stb.
Foglalkoztatás indoklása, egyéb felt.	
Dolgozott-e korábban Magyarországon	Igen/nem
Ha igen – előző foglalkoztatója	Neve, címe
előző tevékenysége	Verbális (munkakör leírás)
előző tevékenység helye	
Előző munkavállalási engedély	Száma, érvényessége ...tól...ig

Forrás: 8/1999. (XI. 10.) SzCsM rendelet a külföldiek magyarországi foglalkoztatásának engedélyezéséről mellékleteinek felhasználásával

Az engedélyek (elvben) megkülönböztethetők aszerint, hogy azt egyéni munkavállalási kérelemre, csoportos keretszerződés keretében vagy speciális könnyített eljárás keretében adják.¹¹ Az adatok feldolgozása a közelmúltig manuális úton történt, a megyékben (az engedélyt kiadó megyei Munkaügyi Központnál) összegyűlt egyéni adatok táblázatban összegződtek, ezek papíron havonta kerültek a Foglalkoztatási Hivatalba (korábban Országos Munkaügyi Kutató és Módszertani Központba), itt további manuális feldolgozás eredményeképpen nyomtatott és sokszorosított éves összesítések készültek a megyei adatokból.

A megyei adatszolgáltatás gépesítése folyamatban van, tényleges és sikeres megvalósításának pontos időpontját azonban az érintettek még nem tudják. Bevezetését a végrehajtók ellenállása, az átállás technikai és pszichológiai nehézségei, valamint a készítendő statisztika fontosságának alulértékelése egyaránt lassítja, nehezíti.¹² Jelenleg – a kísérleti számítógépes adatfeldolgozás során – nem merült fel az összes engedély elemi adatainak egyetlen adatbázisba összesítése. Az adatokat továbbra is a megyei szintű statisztika elkészítése, majd gépesített módon történő továbbítása és a megyei adatok összegzése módszerével dolgozzák fel. Ily módon a munkavállalási engedélyek adatbázisa semmiképpen nem kapcsolható össze más adatbázissal (önmagával sem).

Alternatív lehetőségek, a továbblépés útja

Néhány következtetést már a definíciókat és a más országok statisztikáit áttekintve megfogalmazhatunk a pillanatnyilag szokásos, engedélyezésen alapuló hazai munkaerő-migrációs statisztikával kapcsolatban. Mindenekelőtt a munkaerő-vándorlás szempontjából *nem tekinthető csupán az egy éven túl az országban tartózkodó külföldiek csoportja migránsnak*. Ez lényegében definíciószerűen (a munkavállalási engedély maximum 1 évre adható) és tartalmában (rövid idejű ingázók) is kizárná az érintettek jelentős részét.

¹¹ 8/1999. SzCsM rendelet 6. §-a egy sor esetben lehetővé teszi, hogy az engedélyt – a jogosultság feltételeinek igazolása esetén – további vizsgálódás nélkül adják meg. Így, többek között: a külföldi vállalatok kulcsszemélyzetének (naptári évenként a többségi külföldi tulajdonban lévő gazdasági társaság létszámának két százalékát meg nem haladó létszámú külföldi munkavégzéséhez), sportolóknak, anyanyelvi tanároknak államközi szerződés szerinti oktatási programokban végzett munkára, nemzetközileg elismert külföldieknek oktatási, tudományos vagy művészeti munkavégzéséhez, legalább nyolc éve Magyarországon foglalkoztatott külföldivel legalább öt éve Magyarországon együtt élő közeli hozzátartozó munkavégzéséhez, magyar állampolgár (vagy letelepedett külföldi) legalább egy éve együtt élő házastársa munkavégzéséhez stb.

¹² Az érintettekkel készített konzultációk alapján.

Valójában a munkavállalási engedélyezésre épülő munkaerő-vándorlási statisztika elvben nem elvetendő, ebben az esetben azonban a korábbiakban sorra vett mentességek és kivételek figyelembevételével azt ki kell egészíteni egyéb adatforrásokból származó adatokkal.

1. A tartózkodási és letelepedési engedéllyel rendelkezők, valamint a menekültek munkavállalásáról (munkanélküliségéről) lényegében semmit nem tudunk. Számbavételére a munkaerő-felmérés valószínűleg nem megfelelő, a mintába bekerülő kicsi elemszám ugyanis nem teszi lehetővé a statisztikai értékelést. A népszámlálás eredményei teljes körűségük révén használható adatforrássul szolgálhatnak, ilyen elemzésre – ismereteink szerint – nem történt kísérlet.
2. A vállalkozók és önfoglalkoztató külföldiek tényleges tevékenységének, működésének (azaz munkavégzésének) egybegyűjtéséhez további adatforrás szolgálhat. Ennek szükségessége nyilvánvaló, módja és forrása további feladatot jelenthet.

Meggondolandó, hogy a meghatározott munkavállalói csoportról adatokat szolgáltató „engedélyezési statisztika” továbbfejlesztése *mellett* a külföldiek munkavállalásáról más módon készüljön átfogóbb statisztika. A gépesítés kiépítésének finisében tartó *társadalombiztosítási adatok* felhasználásával pillanatnyilag lehetségesnek tűnik a jövőben a külföldi munkavállalók állományáról és beáramlásáról, sőt viszonylagos megbízhatósággal az állományból kilépők-ről is megbízható statisztikát szolgáló adatokat nyerni. Erre az Országos Egészségbiztosítási Pénztár nyilvántartása nyújthatna lehetőséget. A személyi azonosító (TAJ) szám alapján lehetséges a teljes állományból a nem magyar állampolgárok kiválasztása (eltérő a személyi szám megfelelő kódja). Egy ilyen statisztika azzal a komoly előnnyel járna, hogy a munkavállalási engedélyezésből kimaradó egyes csoportokra is kiterjedne. Pontosabban: mindazokra, akik Magyarországon valamilyen ok miatt bejelentkeznek a társadalombiztosításba. Kimaradnának viszont belőle mindazok, akik bejelentkezésüket bármilyen ok miatt elmulasztották.

Az adatok a bejelentett külföldiekre országok szerinti kódot (ISO) tartalmaznak. Az adószám alapján lehetséges a gazdaságilag aktívak megfelelő gazdasági ág szerinti elkülönítése, s – ha ki van töltve a megfelelő rubrika – FEOR (TEÁOR) adatokat is tartalmaznak az érintettek foglalkoztatásának azonosítására. Iskolázottságra vonatkozó adat az OEP nyilvántartásban nincs, az adatok telephelyek szerinti – tehát regionális – bontása megbízhatatlan (azt a vállalat székhelye vagy telephelye alapján is meg lehet tenni, a cég választása szerint). Megfontolandónak tűnik, hogy az OEP a külföldiek munkavállalásáról az eddi-

gieket kiegészítő, nagyobb kört felölelő, bizonyos szempontból pontosabb statisztikát nyújthat, igaz, másrészt ez kevesebb információval szolgál.¹³

Végül, olyan országban, ahol tekintélyes a nem legális külföldi munkavállalás aránya, ott – amint arra *Hoffmann–Lawrence* (1996) munkáját idézve már utaltunk – a regiszter nem megfelelő statisztikai forrás. Hazánkat az eddigi tapasztalataink alapján ilyen országnak tekintjük. Ebben az esetben az általánosabb TB adatfeldolgozás a legális foglalkoztatottakról, továbbá a legálisan tartózkodók egy részéről átfogóbb statisztikát biztosít. Ezt azonban a nem legális foglalkoztatás vizsgálatának, becslésének kell kiegészíteni. Erre a háztartási felvételek, a határstatisztika javítása szolgálhat. Ennek lehetősége és módszerei szintén továbbgondolandóak (pl. határon rövid és egyértelmű statisztikai lap kötelező kitöltése).

HIVATKOZOTT IRODALOM

- Hárs Ágnes* (1996): Idegen népesség, migráns munkaerő, in KSH (1996) 41–53. o.
Hoffmann, Eivind – Sophia Lawrence (1996): Statistics on International Labour Migration. A Review of Sources and Methodological Issues, ILO, Genf.
Juhász Judit (1996) A nemzetközi vándormozgalom statisztikai megfigyelésének problémái, in KSH (1996) 25–40. o.
KSH (1996): Adatok és használhatóságuk; menekültek, bevándorlók, új állampolgárok, Ezredvégi népesedés sorozat, KSH Népeségtudományi Kutatóintézet, Budapest.
Oberai, A. S. (1993): Migration for Employment. International Labour Migration Statistics: Use of Censuses and Sample Surveys. World Employment Program Working Paper (MIG WP 75. E) ILO, Genf.
SOPEMI (1992): Trends in International Migration, 1991, OECD, Párizs.
SOPEMI (2001): Trends in International Migration, 2000, OECD, Párizs.

¹³ Az Európai Unió tagországainak munkavállalói egymás országában munkavállalási engedély nélkül is dolgozhatnak. Amennyiben tehát Magyarország uniós taggá válik, s a munkaerő szabad áramlása elé nem (vagy rövid időre) gördítenek akadályokat, úgy az engedélyezésen alapuló statisztikából további csoportok – az Unió tagországaiból hazánkban munkát vállalók – esnének ki. Ezzel a kérdéssel, s az OEP adatok statisztikai célra történő hasznosításával egy másik munkacsoport is foglalkozik, a csatlakozási tárgyalások során felmerülő feladat teljesítése, 'az EGT polgárságú külföldiek statisztikai számbavétele' céljával.

*1. melléklet***NEMZETKÖZI VÁNDORLÁS KATEGÓRIÁI
(A DEMOGRÁGIAI ÉVKÖNYV ALAPJÁN)**

A nemzetközi vándorlási statisztika az országba bevándorló, kivándorló, itt tartózkodó és a magyar állampolgárságot kapott külföldiek adatait tartalmazza.

Magyarországra bevándorló külföldi állampolgár: az a huzamos tartózkodási engedéllyel vagy bevándorlási engedéllyel rendelkező külföldi, aki belépését követően legalább egy évet Magyarországon töltött, vagy egy évnél hosszabb időre szóló tartózkodási engedélyt kapott.

Magyarországról kivándorló külföldi állampolgár: az a huzamos tartózkodási engedéllyel vagy bevándorlási engedéllyel rendelkező külföldi, aki a kilépést megelőzően legalább egy évet Magyarországon töltött, vagy egy évnél hosszabb időre szóló tartózkodási engedélyt kapott.

Magyarországon tartózkodó külföldi állampolgár: az a huzamos tartózkodási engedéllyel vagy bevándorlási engedéllyel rendelkező külföldi, aki legalább egy évet Magyarországon töltött, vagy egy évnél hosszabb időre szóló tartózkodási engedélyt kapott, és 2000. december 31-én Magyarországon tartózkodott.

Magyar állampolgárságot kapott külföldi állampolgár: az a személy, aki külföldi állampolgárként született és honosítással vált magyar állampolgárrá.

Hazatérő, visszatérő magyar állampolgár: az a külföldön élő magyar állampolgár, aki letelepedési szándékkal kíván hazatérni.

Nem magyarországi születési helyű magyar állampolgár: az a személy, aki külföldön született magyar állampolgárként.

Kivándorló magyar állampolgár: az a személy, aki végleges külföldi letelepedés szándékával hagyja el Magyarországot és ezt a Belügyminisztériumban be is jelenti.

A táblákban az *állampolgárság helyett az országneveket* használtuk.

A kilépő külföldi állampolgárok adatait tartalmazó táblázatoknál (1.8.12., 1.8.13., 2.8.12., 2.8.13.) a volt Szovjetunióból, Csehszlovákiából és Jugoszláviából 1993 előtt belépők állampolgárságát utolsó külföldi lakóhelyük, illetve születésük helye szerint valószínűsítettük az utódállamok állampolgárságára.

Jugoszlávián 1992-ig a Jugoszláv Szövetségi Népköztársaság, 1993-tól a Jugoszláv Szövetségi Köztársaság értendő.

A Belügyminisztérium külföldiekre vonatkozó nyilvántartási rendszerének feldolgozása 2000. január 1-jével megváltozott. A visszatekintő adatok nem összehasonlíthatóak, mivel 1995-től a feldolgozás más módszertan szerint történt.

A *csoportosítások* közül: a vándorlók életkor szerinti adatai változtak, jelenleg a betöltött életkor szerinti feldolgozás alapján készülnek.

Az adatok forrása: 1994-ig a Belügyminisztérium Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal (BM–BÁH) külföldiekre vonatkozó nyilvántartásának 1996. december 31-i állapota, 1995-től a BM–BÁH külföldiekre vonatkozó nyilvántartásának 2001. január 1-jei állapota. A magyar állampolgárságot kapottak számbavételének alapja a Belügyminisztérium Központi Adatfeldolgozó, Nyilvántartó és Választási Hivatal adatállománya.

2. melléklet

A foglalkoztatási törvény külföldiek foglalkoztatására vonatkozó rendelkezései

A sokszor módosított foglalkoztatási törvény (1991. évi IV. tv.) szabályozza a külföldiek munkavállalásának engedélyezését, az engedélyezési eljárás mechanizmusát. Főszabályként Magyarországon külföldi csak munkavállalási engedéllyel dolgozhat.

7.§ (1) Külföldi Magyarországon a (2) bekezdésben, valamint a munkaügyi miniszter által meghatározott kivétellel csak engedély alapján végezhet munkát.

A 8/1999. (XI. 10.) SzCsM rendelet állampolgársághoz köti a munkavállalást, az engedélyezés szempontjából egyszerűen azt tekinti külföldinek, *aki nem magyar állampolgár*. A foglalkoztatási törvény és a hozzá kapcsolódó kiegészítő rendeletek határozzák meg az engedélyek és a felmentések körét. Eszerint az engedélykötelezettség alól felmentett a tartós bevándorlók és menekültek csoportja, nevezetesen:

(2) Nincs szükség engedélyre az állandó tartózkodásra jogosító személyi igazolvánnyal rendelkező menekült és bevándorolt, a letelepedés céljából kiállított tartózkodási engedéllyel rendelkező, valamint a menekültté nyilvántartási eljárás alatt álló külföldi munkavégzéséhez.

A külföldiek foglalkoztatásának engedélyezéséről szóló, a foglalkoztatási törvényhez kapcsolódó 8/1999 XI. 10. SzCsM rendelet szerint a munkavállalási engedély alól számos munkavállalói csoport felmentést élvez.

7. § (1) Nincs szükség engedélyre:

- a) *nemzetközi szerződés ilyen tartalmú rendelkezése esetén,*
- b) *a külföldi székhellyel rendelkező gazdasági társaság - nemzetközi szerződés által meghatározott - fiók és képviselet vezetőjeként történő munkavégzéséhez,*
- c) *külföldi állam diplomáciai (konzuli) képviselete vagy egyéb szerve személyi állománya keretében, a küldő állam által delegált tagjainak a képviseletnél vagy egyéb szervnél történő munkavégzéséhez,*
- d) *nemzetközi szervezetenél vagy nemzetközi szerződéssel létrehozott közös szervnél a részt vevő felek által delegált külföldinek e szerveknél történő munkavégzéséhez,*
- e) *külföldi vállalkozással kötött magánjogi szerződés alapján történő – alkalmanként az egybefüggő tizenöt munkanapot meg nem haladó – üzembe helyezési, szavatossági, szervizelési és jótállási tevékenység elvégzéséhez,*
- f) *külföldi részesedéssel rendelkező gazdasági társaság vezető tisztségviselőjeként, valamint felügyelő bizottsági tagjaként történő munkavégzéshez,*
- g) *a posztdoktori foglalkoztatásra irányuló pályázat, valamint a Bolyai János Kutatási Ösztöndíj alapján - a pályázat, illetőleg az ösztöndíj keretében történő - munkavégzéshez,*
- h) *külföldi felsőoktatási intézménnyel hallgatói jogviszonyban álló külföldinek nemzetközi diákszervezet által szervezett szakmai gyakorlat keretében történő foglalkoztatásához,*
- i) *Magyarországon működő szakiskolával, középiskolával, alapfokú művészetoktatási intézménnyel, felsőoktatási intézménnyel nappali tagozatos tanulói, illetve hallgatói jogviszonyban álló külföldinek a jogviszony fennállása alatt történő munkavégzéséhez,*
- j) *(törölve),*
- k) *Magyarországon nyilvántartásba vett egyházban vagy annak intézményében munkát végző, az egyházi szolgálatot élethivatásként folytató külföldi tevékenységéhez,*

- l) a Magyarországon területén menekültként, illetőleg menedékesként elismerését kérőnek, továbbá a befogadottak a befogadó állomáson történő munkavégzéséhez,
 m) felsőfokú oktatási intézmények, tudományos kutatóintézetek, valamint közművelődési intézmények által meghívott, nemzetközileg elismert külföldinek naptári évenként öt munkanapnál nem hosszabb ideig tartó oktatási, tudományos vagy művészeti tevékenységéhez.

(2) Az (1) bekezdésben meghatározott mentesség nem vonatkozik a külföldinek a mentesség alá eső tevékenységét meghaladó munkavégzésére.

(3) A mentesség alapjául szolgáló feltételek fennállását a foglalkoztatónak kell bizonyítani.

Az engedélyezés elmaradása nem jár túl szigorú szankcionálással, ami valószínűsíti, hogy a statisztikában megjelenő, munkavállalási engedéllyel végzett munka mellett engedély nélkül is viszonylag nagy létszámban dolgoznak az országban. Ők természetesen szintén kiesnek a számba vettek csoportjából.

(4) Az a munkaadó, aki külföldit munkavállalási engedély nélkül foglalkoztat, köteles a Foglalkoztatási Alapba befizetni az engedély nélkül alkalmazott külföldi részére a foglalkoztatás megkezdésétől az engedély nélküli foglalkoztatás megállapításáig kifizetett munkabér (munkadíj) kétszeresének megfelelő összeget. Az engedély nélküli foglalkoztatásnak – a korábbi megállapítástól számított – három éven belüli újabb esetében, a munkaadó befizetési kötelezettségének mértéke a külföldi részére a folyamatos foglalkoztatása megkezdésétől az engedély nélküli foglalkoztatás újbóli megállapításáig kifizetett munkabér (munkadíj) ötszöröse. A munkaadó által befizetendő összeg első esetben az ellenőrzés időpontjában hatályos kötelező legkisebb munkabér ötszörösénél, az engedély nélküli foglalkoztatás második és további esetében tízszeresénél nem lehet kevesebb. Ez irányadó akkor is, ha a külföldi részére kifizetett munkabér (munkadíj) összege nem állapítható meg. A kötelezettség a munkaadót az engedély nélküli foglalkoztatott személyenként és annyiszor terheli, ahányszor az engedély nélküli foglalkoztatást megállapítják.

(5) A (4) bekezdésben foglalt kötelezettség érvényesítéséhez szükséges eljárási szabályokat a munkaügyi miniszter állapítja meg.

Tárgyszavak:

Vándorlás
 Munkahely
 Statisztikai adatgyűjtés

STATISTICAL REVIEW ON PROBLEMS OF WORKERS COMING FROM ABROAD